

OG'IR TOSH KO'CHSA ASARIDA INSONIY QADRIYATLAR TALQINI*Normetov Bunyodbek Jasur o'g'li**Termiz davlat universiteti Tarix fakulteti**Arxeologiya yo'nalishi 3-kurs talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqola Shukur Xolmirzayevning “Og‘ir tosh ko‘chsa” asarida insoniy qadriyatlarning talqini va ularning qahramonlar hayotidagi o‘rni haqida ilmiy tahlil beradi. Asarda do‘stlik, oilaviy mas’uliyat, insoniylik, adolat va shaxsiy erkinlik kabi qadriyatlar qahramonlar vaziyatlari va muloqotlari orqali ochib berilgan. Maqolada qahramonlar faoliyati va dialoglaridan olingan parchalar tahlil qilinib, ularning insoniy fazilatlarini va ma’naviy boyliklari yoritilgan. Shuningdek, maqolada asardagi vaziyatlar orqali zamonaviy o‘quvchi uchun qadriyatlar ahamiyati va ularni hayotga tatbiq etish mumkinligi ko‘rsatib berilgan.

Kalit so‘zlar: Og‘ir tosh ko‘chsa, insoniy qadriyatlar, do‘stlik, oilaviy mas’uliyat, adolat, shaxsiy erkinlik, ma’naviy boylik

Kirish:

Adabiyot inson hayoti va jamiyatining murakkab qirralarini yoritishda muhim vosita hisoblanadi. Shukur Xolmirzayevning “Og‘ir tosh ko‘chsa” asari insoniy qadriyatlarni ochib berishda o‘ziga xos ahamiyatga ega. Asarda insonning shaxsiy erkinligi, do‘stlik va hurmat, oilaviy mas’uliyat, mehnatsevarlik va insoniylik kabi qadriyatlar dramatik vaziyatlar orqali ko‘rsatib berilgan. Hikoyaning voqealari oddiy hayotiy vaziyatlardan boshlangan bo‘lsa-da, u inson ruhiyatining murakkab jihatlarini ochib beradi. Asar qahramonlari – Shobberdi Murodov, Eson, Islom va boshqa belgilar orqali ijtimoiy va shaxsiy qadriyatlarning o‘zaro qarama-qarshiligi, insoniy munosabatlaridagi nozikliklar va mas’uliyat talqin qilinadi. Shu nuqtai nazardan, asar insoniy qadriyatlarni yoritishda muhim manba sifatida qaraladi.

Asosiy qism:

“Og‘ir tosh ko‘chsa” asarida insoniy qadriyatlar turli burchaklardan talqin etiladi. Asar qahramonlari oddiy hayotiy vaziyatlar orqali o‘z shaxsiy fazilatlarini namoyon qiladi. Shukur Xolmirzayev bu asarda inson ruhiyatining murakkab qirralarini ochib berishda voqealar va dialoglar orqali chuqur ma’nolarni ifodalaydi. Birinchi navbatda, do‘stlik va hurmat qadriyatlari alohida e’tibor talab qiladi. Masalan, Eson va Islom o‘rtasidagi suhbatlardan birida Eson shunday deydi:

“Toshni ko‘tarish qiyin, lekin do‘stning yordami bilan har narsa osonlashadi.”

Bu so‘zlar orqali muallif do‘stlikning inson hayotidagi ahamiyatini ko‘rsatadi. Qahramonlar bir-birini qo‘llab-quvvatlashi, maslahat berishi va muammolarni birgalikda yengishi insoniy qadriyatlarni jonli tarzda ochib beradi. Do‘stlik nafaqat

hissiy, balki amaliy yordam bilan ham o'lganadi – asarda bu hissiyotlar voqelik bilan uyg'unlashgan. Shuningdek, oilaviy mas'uliyat va mehr-muhabbat qadriyatlari ham asarda markaziy o'rinda turadi. Eson Murodov oilasini ta'minlash uchun ko'plab qiyinchiliklarga duch keladi, lekin u bu vazifani mas'uliyat bilan bajaradi:

“Bola-cho'g'imning ertangi kunini o'ylab, har bir og'ir toshni sabr bilan ko'taraman.”

Bu parchadan ko'rinib turibdiki, qahramonning shaxsiy mehnati va oilaga bo'lgan mas'uliyati uning shaxsiy qadriyatlar tizimida markaziy rol o'ynaydi. Shu orqali muallif o'quvchiga mas'uliyatni qadrlash va oilaviy qadriyatlarni hurmat qilish zarurligini ko'rsatadi. Bundan tashqari, insoniylik va adolat mavzusi ham asarda o'z aksini topadi. Qahramonlar o'z huquq va manfaatlarini himoya qilish bilan birga, boshqalarni ham e'tibordan chetda qoldirmaydi. Masalan, Shobberdi Murodov Eson bilan muloqotida shunday deydi:

“Har bir odamning dardi o'ziga qimmat, uni tushunishimiz kerak.”

Bu so'zlar orqali muallif adolatning nafaqat qonuniy, balki insoniy va axloqiy qirralarini ko'rsatadi. Adolatli munosabatlar qahramonlarni nafaqat kuchli, balki ma'naviy jihatdan boy qiladi. Shu bilan birga, bu qarorlar ularning shaxsiy erkinliklarini hurmat qilish bilan uyg'unlashadi. Asarda humor va hazil orqali insoniy qadriyatlarni yoritish ham muhim vosita sifatida ishlatilgan. Masalan, qahramonlarning bir-biriga hazil bilan murojaat qilishi, kulgili vaziyatlar yaratishi ularning samimiyligini va insoniy qadriyatlarini jonli qiladi:

“Tosh og'ir, lekin sen bilan hazil qilish yengilroq bo'ladi.”

Bu kichik, lekin ta'sirli dialog o'quvchiga shuni ko'rsatadiki, insoniy qadriyatlar – do'stlik, mehr va hurmat – faqat rasmiy yoki dramatik vaziyatlarda emas, balki kundalik, oddiy lahzalarda ham namoyon bo'ladi. Asarning yana bir muhim jihati – shaxsiy erkinlik va mas'uliyatning uyg'unligi. Eson va Islom o'rtasidagi munosabatlarda har bir qahramon o'z qarorlarini qabul qilishda erkin bo'lsa-da, do'stlik va adolatni saqlash mas'uliyatini ham unutmaydi. Bu esa asarda insoniy qadriyatlarning murakkab, lekin tabiiy uyg'unligini ko'rsatadi.

Xulosa: Shukur Xolmirzayevning “Og'ir tosh ko'chsa” asari insoniy qadriyatlarni chuqur va realistik talqin qiladi. Asarda do'stlik, hurmat, shaxsiy erkinlik, oilaviy mas'uliyat va insoniylik kabi qadriyatlar qahramonlarning kundalik hayotiy vaziyatlari orqali ochib berilgan. Qahramonlar o'rtasidagi munosabatlar, kulgi, hazil va dramatik vaziyatlar orqali insoniy qadriyatlarning murakkabligi va ahamiyati ko'rsatib beriladi. Shu tariqa, asar nafaqat badiiy, balki tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lib, o'quvchiga insoniy qadriyatlarni anglash va qadrlash imkonini beradi. “Og'ir tosh ko'chsa” asari orqali Shukur Xolmirzayev inson ruhiyatining nozik va murakkab jihatlarini yorqin va jonli tarzda tasvirlashga muvaffaq bo'lgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Xolmirzayev.Sh. Komil inson orzusi yoxud adabiyotning ibrat yaratish masuliyati, .-T.: O‘zbekiston adabiyoti va san’ati, 2001-yil, 169 bet.
2. Shukurova “Shukur Xolmirzayev hikoyalarida xarakterlar talqini”
3. https://ziyouz.com/books/uzbek_nasri/Shukur%20Xolmirzayev.%20Og'ir%20tosh%20ko'chsa.pdf